

B. P.-O.

**"Liryki wybrane", Adam Naruszewicz,
Warszawa 1964 : [recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/1-2, 180-181

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nikołaj Kopernik, *O wraszczeniach niebieskich sfer. Mały komentarz. Postąpienie przeciw Wernera. Upsalskaja zapis*. Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1964, ss. 653.

Nowy tom wydawanej przez Akademię Nauk ZSRR serii *Klasyki nauki* zawiera komplet zachowanych pism naukowych Kopernika w tłumaczeniu rosyjskim I. N. Wiesiołowskiego. Ponadto w książce zamieszczono *Opowiadanie pierwsze* Retyka (nie uwidocznione na karcie tytułowej). Wszystkie teksty opatrzone są komentarzem tłumacza. Całość uzupełnia krótka biografia Kopernika, pióra A. A. Michajłowa.

Odkładając obszerniejsze, krytyczne omówienie do późniejszego numeru „Kwartalnika”, podkreślić trzeba znaczenie samego ukazania się pierwszego pełnego przekładu *De Revolutionibus* (jak i pozostałych pism Kopernika i Retyka) na język rosyjski. Dotychczasowe wydania rosyjskie obejmowały jedynie pierwsze dziesięć rozdziałów Księgi pierwszej *Obrotów*.

Równocześnie jest to czwarty z kolei przekład na język nowożytny. Doniosłość tego faktu uwypukli przypomnienie, że z poprzednich tłumaczeń dwa — polskie (Baranowski, 1854) i niemieckie (Menzzer, 1879) — pochodzą z XIX w. i są już zupełnie niezadowolające; trzecie zaś, angielskie (Wallis, 1952) pozbawione jest jakiegokolwiek wartości.

J. Dobrzycki

Adam Naruszewicz, *Liryki wybrane*. Wybrał i wstępem poprzedził Juliusz W. Gomulicki. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1964, ss. 212.

W pierwszej chwili trudno byłoby domyślić się, że w *Lirykach wybranych* natrafi się na pewną, bądź co bądź, sensację historycznotekniczną. Chodzi o wiersz *Balon*, opublikowany m. in. przez ten sam PIW w 1953 r. w *Pismach wszystkich* Stanisława Trembeckiego, a teraz — w wyborze wierszy Adama Naruszewicza. J. W. Gomulicki, który w omawianym wyborze przywrócił ten i jeszcze dwa inne ważne utwory, drukowane dotychczas pod nazwiskiem Trembeckiego — autorstwu Naruszewicza, w *Nocie edytorskiej* przypomina, że obszerną argumentację dotyczącą autorstwa utworów przedstawił w prelekcjach publicznych i wykładach uniwersyteckich, zyskując prawie jednomyślną zgodę specjalistów.

Obecna publikacja *Balonu* — który „bezustannie przedruki we wszelkiego rodzaju antologiach i wypisach szkolnych uczyniły najpopularniejszym wierszem Trembeckiego traktowanym po prostu jakby jaka starożytna relikwia narodowa” — po raz pierwszy pod nazwiskiem prawdziwego autora „skłoni może nareszcie władze szkolne — pisze Gomulicki — do usunięcia *Balonu* z wypisów dla kl. IX, gdzie do dzisiaj jest stale umieszczany na koncie Trembeckiego, wprowadzając w błąd tysiące uczniów i narażając na szwank autorytet ich nauczycieli”. Usunąć w ogóle odę *Balon*? To nazbyt pochopne wezwanie można by porównać do propozycji wyłania dziecka razem z kąpielą, gdyby kojarzący się tu obraz balonu w wannie nie odbierał naszemu protestowi należytej powagi.

Wspomnijmy przy okazji, że już w 1960 r. I. Stasiewicz i B. Orłowski w artykule *Balony polskie w XVIII w.*¹ przyjęli tezę Gomulickiego, jako przekonującą. W książeczce tych samych autorów dla młodzieży szkolnej *Jak nasi przodkowie w powietrzu latali* (Warszawa 1961) jest mowa o żywym zainteresowaniu Trem-

¹ „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria D: „Historia techniki i nauk technicznych”, z. 2, 1960, s. 46.

beckiego techniką budowy i lotu statków powietrznych, a nie — o autorstwie ody; także w książce B. Orłowskiego *Tysiąc lat polskiej techniki* (Warszawa 1963) szambelan Trembecki występuje tylko jako autor wynalazku steru do balonu, nie zaś autor — *Balonu*. A więc tu przynajmniej błędu i szwanku nie było.

B. P.-O.

Jerzy Jedlicki, *Nieudana próba kapitalistycznej industrializacji*. Książka i Wiedza, Warszawa 1964, ss. 415.

Praca J. Jedlickiego obejmuje analizę państwowego gospodarstwa przemysłowego w Królestwie Polskim w XIX w. Autor, kontynuując swe wcześniejsze badania, skupił uwagę na problemie ówczesnej skuteczności oraz opłacalności interwencji państwa jako inwestora i producenta przemysłowego. Rozważania te zostały przeprowadzone na przykładzie przemysłu górniczego i hutniczego.

Generalny wniosek autora, zasygnalizowany zresztą już w tytule pracy, zawiera ujemny sąd o państwowej akcji inwestycyjnej w przemyśle ciężkim Królestwa Polskiego. Autor zestawia orientacyjne koszty tej akcji, oceniając je jako poważne, zwłaszcza w zestawieniu z uzyskanymi efektami. Nawet z punktu widzenia wzrostu gospodarczego Królestwa autor określa powyższą akcję jako nieskuteczny eksperyment:

Omawiana praca została wykonana w Dziale III Instytutu Historii PAN pod kierunkiem prof. Witolda Kuli. Pierwsza jej wersja stanowiła rozprawę doktorską autora.

Książka zaopatrzona jest w indeks osób oraz indeks instytucji, przedsiębiorstw i zakładów przemysłowych, a ponadto w wykaz skrótów, miar i symboli.

J. J.

Svatava Šteinerová s kolektivem, *Bibliografie dějin československé dopravy pozemní*. Cz. 1, *Doprava silniční*. Cz. 2, *Doprava železniční*. „Rozprawy Národního Technického Muzea v Praze“, t. 8, t. 9, Praha 1963, ss. 188 + 207 (wydawnictwo powielone).

Narodowe Muzeum Techniczne w Pradze kontynuuje cykl publikacji¹, nazywanych przez wydawców bibliografiami dziejów poszczególnych dziedzin czechosłowackiej techniki. W rzeczywistości są to usystematyzowane rzeczowo i alfabetycznie katalogi biblioteki Muzeum; pozycje przechowywane w innych bibliotekach są bowiem w tych publikacjach wyjątkami, a znalazły się w nich jedynie jako następstwo początkowej, następnie zarzuconej koncepcji opracowania pełnej, retrospektywnej bibliografii. Trzeba jednak podkreślić, że biblioteka Narodowego Muzeum Technicznego posiada największy w Czechosłowacji księgozbiór z zakresu historii techniki, co w pewnym stopniu tłumaczy mylący tytuł publikacji.

Kolejne dwa tomy obejmują wydawnictwa z dziedziny transportu lądowego: drogowego i kolejowego. Uwzględniono w nich również pozycje dotyczące budownictwa komunikacyjnego (drogi, mosty, tunele, linie kolejowe, dworce itp.), a ponadto wprowadzono publikacje z zakresu szkolnictwa komunikacyjnego, mu-

¹ Por. recenzję w nrze 2/1963, s. 286 oraz notatkę bibliograficzną w nrze 3/1963, s. 446 „Kwartalnika“.